

Sivil Toplum Kuruluşlarının Afet Yönetimindeki Rolü: 6 Şubat Depremi Hatay Örneği

Mehmet DURUEL¹

Özet

İnsan hayatının kaçınılmaz gerçeklerinden birisi de afetlerdir. Depremler de doğal afetler içerisinde yıkıcı etkisi en yüksek olan hadiselerin başında gelmektedir. Yol açtığı can kayıplarının yanı sıra maddi ve manevi hasarların telafisi son derece güçtür. Öngörülemez olması, risk azaltma ve toplumsal bilinç geliştirme ile dirençli kent inşasının geniş zaman ve yüksek maliyetler gerektirmesi depreme karşı önlem almayı önemli ölçüde zorlaştırmaktadır. Diğer yandan deprem hadisesinin yaşanması durumunda arama kurtarma faaliyetleri, acil sağlık hizmetleri, barınma, beslenme, ısınma ve giyim ile enkaz kaldırma faaliyetleri çok hızlı ve kapsamlı müdahaleyi zorunlu kılmaktadır. Özellikle altın saatler olarak ifade edilen ilk 72 saat arama kurtarma faaliyetleri bakımından hayati öneme sahiptir. On bir ili, yüzbinlerce binayı, milyonlarca insanı doğrudan etkileyen 6 Şubat depremlerinde acil müdahale için devlet imkânlarının yetersiz kaldığı bir gerçektir. Ancak şunu da kabul etmek gerekir ki böylesi devasa bir felaket karşısında dünyada hiçbir devletin zamanında acil müdahalede bulunmasının imkânsızlığı da bir başka gerçektir. Bu nedenle kamu kaynaklarının yanı sıra ulusal ve uluslararası kurum ve Sivil Toplum Kuruluşları ile gönüllülerin de desteğine ihtiyaç duyulmuştur. Nitekim depremin ilk gününden itibaren sivil toplum kuruluşları bölgeye hareket etmiş ve kendi faaliyet alanları ile ilgili depremzedeler destek olmaya çalışmışlardır. Bu çalışmada Hatay bölgesinde 6 Şubat 2023 tarihinde meydana gelen depremde Sivil Toplum Kuruluşlarının faaliyetleri ve depremden zarar gören bölge insanları için geliştirdikleri politika ve çözümler değerlendirilmiştir. Değerlendirme vaka analizine dayandırılmıştır. Bu kapsamda nitel araştırma tekniklerinden mülakat yöntemi tercih edilmiştir. Bu yöntem ile sahadan doğrudan alınan bilgiler sistematik bir şekilde sınıflandırılmakta, doğruluk ve güvenilirliği test edildikten sonra işlenmektedir. Çalışmada deprem öncesi, deprem sonrası ve deprem sonrası süreçler olmak üzere üç aşama değerlendirilmeye alınmış ve tüm bu aşamalarda Sivil toplum kuruluşlarının deprem bölgesi olan Hatay'daki faaliyetleri, destek, deneyim ve öngörülerini tüm yönleriyle ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Deprem, Hatay, STK

The Role of Non-Governmental Organizations in Disaster Management: The Case of Hatay, 6 February Earthquake

Mehmet DURUEL¹

Abstract

One of the inevitable facts of human life is disasters. Earthquakes are one of the most devastating natural disasters. In addition to the loss of life it causes, it is extremely difficult to compensate for the material and moral damages. The fact that it is unpredictable, risk reduction, raising social awareness, and resilient city construction require large time and high costs, making it significantly difficult to take precautions against earthquakes. On the other hand, in case of an earthquake, search and rescue activities, emergency health services, shelter, nutrition, heating and clothing and debris removal activities necessitate a very fast and comprehensive response. Especially the first 72 hours, which are expressed as golden hours, are of vital importance in terms of search and rescue activities. It is a fact that the state facilities are insufficient for emergency response in the 6 February earthquakes that directly affected eleven provinces, hundreds of thousands of buildings and millions of people. However, it must be admitted that in the face of such a colossal disaster, the impossibility of any state in the world to intervene in a timely manner is another reality. For this reason, in addition to public resources, the support of national and international institutions, NGOs and volunteers was also needed. As a matter of fact, from the first day of the earthquake, non-governmental organizations moved to the region and tried to support the earthquake victims in their fields of activity. In this study, the activities of Non-Governmental Organizations in the earthquake that took place on February 6, 2023 in the Hatay region and the policies and solutions they developed for the people of the region who were damaged by the earthquake were evaluated. Evaluation is based on case analysis. In this context, the interview method, one of the qualitative research techniques, was preferred. With this method, the information obtained directly from the field is systematically classified and processed after testing its accuracy and reliability. In the study, three phases, namely pre-earthquake, post-earthquake and post-earthquake processes, were taken into consideration and all aspects of the activities, support, experience and predictions of non-governmental organizations in Hatay, the earthquake zone, were discussed at all these stages.

Keywords: Earthquake, Hatay, NGO

Giriş

Afetler, insanlık tarihinde sürekli varlığını hatırlatan olgulardır. Etkileri bakımından insan hayatında çok ciddi tesirler bırakma potansiyeline sahip olan afetlerin literatürde bir dizi sınıflaması yapılmaktadır. Doğal afetler, insan eliyle ya da insan eseri oluşan afetler ile endüstriyel afetler en çok başvurulan afet sınıflamalarının başında gelmektedir. Doğal afetler barındırdıkları riskler ve öngörülemeyen olma niteliklerinden dolayı diğer afet türlerine göre çok daha ciddi felaketlere sebep olabilmektedirler. Depremler bu anlamda ilk akla gelen doğal afet türlerinin başında gelmekte ve yıkıcılık unsuru diğer doğal afet türlerinden çok daha etkili olabilmektedir. Önlem alma ve risk azaltma bakımından da depremlerle ilgili tedbirler hem ciddi ve uzun zaman sürecine yayılmış bir politika önlemlerini hem de maliyeti yüksek yatırımları gerektirmektedir. Diğer yandan deprem hadisesi ile ilgili gerçekleştirilmesi planlanan ve uygulanan bireysel bilinç ve tedbirler de deprem anındaki panik ve korku nedeniyle gereği gibi uygulanmamaktadır. Depremlerle ilgili makro tedbirler ancak merkezi hükümetler ve yerel yönetimler tarafından toplumsal mutabakat ve katılım ile hayata geçirilebilmektedir. Ancak depremler meydana geldikten sonra acil kurtarma faaliyetleri, acil sağlık, barınma ve beslenme ile ilgili faaliyetler için sadece kamusal kaynakların düşünülmesi hizmetlerde aksamalara, yetersizliklere, gecikmelere ve bunların sonucu olarak telafisi imkânsız can ve mal kayıplara sebebiyet verebilmektedir. Bu nedenle depremlerde kamu kaynaklarının yanı sıra ve kamu koordinesinde sivil toplum kuruluşlarının, gönüllü hareketlerin ve bireysel girişimlerin de harekete geçirilmesi hayati derecede önemlidir.

Sivil Toplum Kuruluşları (STK), dünya genelinde özellikle çevre, eğitim, yoksulluk ve insan hakları gibi konularda faaliyet gösteren, kâr amacı gütmeyen sivil girişimlerdir. Kimi zaman “Sivil Toplum Örgütleri (STÖ), kimi zaman “Hükümet Dışı Örgütler (NGO/Non Government Organisation) şeklinde de isimlendirilmektedir. STK’lar bazı kaynaklarda “Üçüncü Sektör” olarak adlandırılmaktadır. Birinci sektörü hükümetler, ikinci sektörü özel girişimler, üçüncü sektör de gönüllü girişimler olarak STK’lar temsil etmektedir. Afetler esnasında da kritik görev ve hizmetler üstlenen STK’lara aslında tüm dünyada demokratikleşme sürecindeki gelişim ve ilerlemelerin ürünü olarak bakılmaktadır. Dünya çapında insan hakları savunuculuğu, yoksulluk ve çevre gibi ulusal hükümetleri aşan sorunların gündeme getirilmesi, çözümü için arayışlara gidilmesi, demokratik eylem ve söylemlerin geliştirilmesi ihtiyacı STK’ların gelişimi için zemin hazırlamıştır. Diğer yandan küreselleşme hareketleri, iletişim teknolojilerinde yaşanan pozitif gelişmeler, haberleşme ve örgütlenme olanaklarını çok daha kolaylaştırmış ve STK’ların işlevlerinin daha da yaygınlaşması sonucunu doğurmuştur. Öte yandan 1980’li yıllardan itibaren uygulanmakta olan özelleştirme hareketleri ile neo-liberal iktisat politikaları sosyal devleti zayıflatmıştır. Bu durum refah devleti prensipleri ile vatandaşlarına koruma sağlayan devlet fonksiyonlarını azaltmıştır. Devletin sosyal korumasından çıkan ve birçok alanda sıkıntı yaşayan insanların imdadına STK’lar ulaşmıştır. Yoksullukla mücadele, insan hakları ve kırılgan grupların (engelliler, göçmenler, yoksullar, kadınlar, çocuklar vs) desteklenmesi gibi birçok alanda STK’lar bir anlamda devletin boşalttığı alanı doldurmuşlardır.

STK’ların doğal afetlerde de önemli işlevler üstlendiği bilinmektedir. 6 Şubat 2023’te gerçekleşen ve “Asrın Felaketi” olarak isimlendirilen depremlerde STK’lar ilk andan itibaren faaliyete girmiş ve birçok alanda destek sağlamaya çalışmışlardır. Bu çalışmada 6 Şubat depremlerinde STK’ların gerçekleştirdiği faaliyet ve destekler irdelenmektedir. Ayrıca deprem sonrasında afet bölgesinde yaşanan zorluklar, sıkıntılar ile dayanışma ve birlikte yara sarma süreçleri STK temsilci ve gönüllülerinin bakışı ile ortaya konulmaya gayret edilmiştir. Çalışma tamamen saha verilerine dayanmaktadır. Afet Bölgesi Antakya’da farklı alanlarda faaliyet gösteren ve ülkenin değişik bölgelerinden gelen 48 STK temsilcisi ile görüşülmüş, bunlardan 22 görüşme çalışmaya dahil edilmiştir. Saha bulguları üç tema şeklinde analiz edilmiştir. İlk tema deprem tecrübesine ilişkin bulguların yer aldığı “Gönüllülük ve Toplumsal Destek” olmuştur. Bu temada deprem anının öğrenilmesi ve harekete geçiş ile karşılaşılan manzaraya ilişkin değerlendirmelerin yanı sıra Hatay’a geliş süreci betimlenmektedir. İkinci tema deprem bölgesindeki faaliyet sürecine ilişkin bulguları kapsayan “Sıcak Müdahale” temasıdır. Bu temada STK’ların deprem bölgesinde gerçekleştirdikleri faaliyetler, zorluklar, deneyimler irdelenmekte, maddi ve manevi kayıplar ile sebepleri konusundaki değerlendirmelere yer verilmektedir. Üçüncü tema deprem bölgesinin yeniden yapılandırılmasına ilişkin öngörülerini içeren “Geleceğe İlişkin Beklentiler” teması olmuştur. Bu kapsamda yaraların sarılması, afet bölgesinde risklerin minimize edilmesi ve deprem dirençli kentler inşası noktasında STK’ların tespit ve değerlendirmelerine yer verilmiştir.

STK Tanım ve Kapsamı Dünyada ve Türkiye’de STK Gelişimi

Sivil toplum kuruluşları (STK'lar), toplumun farklı alanlarında faaliyet gösteren, kar amacı gütmeyen kuruluşlardır. Genel olarak sivil toplum terimi, birey ya da grupların toplumsal çıkarlar doğrultusunda gerçekleştirdiği her türlü faaliyette ifadesini bulmaktadır (Şahin ve Öztürk, 2011). Bu kuruluşlar, çevre koruması, insan hakları, eğitim, sağlık, yoksullukla mücadele gibi çeşitli konularda çalışmalar yapmaktadırlar. STK'lar, yasal bir çerçevede içinde, devletten bağımsız, yalnızca gönüllülük esasına dayalı, kamu yararına hareket eden ve kar amacı gütmeyen kuruluşlardır (Özdemir vd., 2009). Sivil toplum kuruluşlarının gelişimi, birçok faktörün etkisi altında gerçekleşmektedir. Öncelikle, küreselleşme ve iletişim teknolojilerindeki ilerlemeler, STK'ların daha geniş bir kitleye ulaşmasını sağlamıştır. İnternet ve sosyal medya, sivil toplum kuruluşlarına etkili bir şekilde seslerini duyurma ve faaliyetlerini tanıtmaya imkân sunmaktadır. Ayrıca, demokratikleşme süreçleri ve insan hakları bilincinin artması da sivil toplum kuruluşlarının gelişimini desteklemektedir. Birçok ülkede, sivil toplum kuruluşlarına katılım ve ifade özgürlüğü konusunda daha fazla destek sağlanmıştır. Bu da STK'ların toplumun ihtiyaçlarına daha iyi yanıt verebilmesine olanak tanımaktadır.

Son dönemlerde sivil toplum kuruluşlarının etkinliği ve önemi giderek daha fazla fark edilmektedir. Hükümetler, uluslararası kuruluşlar ve özel sektör, sivil toplum kuruluşlarıyla iş birliği yaparak çözüm odaklı projeler gerçekleştirmekte ve toplumsal sorunlara çözüm bulmada onların rolünü takdir etmektedir. Bu kuruluşlar, toplumsal dönüşüm ve iyileştirme süreçlerinde önemli bir rol oynamakta ve toplumun genel refahına katkıda bulunmaktadırlar. Afetlerde ekonomik, sosyal veya psikolojik olarak zarar görmüş toplumlarda STK'lar kritik öneme sahip işlevler görmektedirler. Özellikle ulusal ve uluslararası düzeyde, yoksulların ihtiyaçlarını karşılamak, doğal afetlerin etki ve zararlarını azaltmak, doğal afetlerle mücadele etmek ve müdahale etmek için STK'lar kurulmuştur. Bu nedenle, ülkelerin afetlere müdahale edemediği durumlarda, uluslararası sivil toplum kuruluşlarına yardım ekipleri ile müdahaleye katılma izni verilmelidir (Genç, 2021).

Türkiye’de sivil toplum kuruluşlarının gelişimi son yıllarda önemli bir ivme kazanmıştır. Sivil toplum kuruluşları, demokratikleşme süreci ve insan hakları alanındaki gelişmelerle birlikte daha da güçlenmiştir. Öncelikle, Türkiye’de sivil toplum kuruluşlarının sayısı ve çeşitliliği artmıştır. Çevre, insan hakları, kadın hakları, çocuk hakları, eğitim, sağlık, kültür ve sanat gibi birçok farklı alanda faaliyet gösteren STK'lar kurulmuştur. Bu kuruluşlar, toplumun çeşitli sorunlarına çözüm bulma, kamuoyunu bilinçlendirme ve politika değişikliklerini teşvik etme gibi amaçlarla çalışmaktadırlar. Ayrıca, iletişim teknolojilerindeki gelişmeler, Türkiye’deki sivil toplum kuruluşlarının etkinliklerini artırmıştır. İnternet, sosyal medya ve diğer dijital platformlar, STK'ların daha geniş kitlelere ulaşmasını ve bilinç oluşturmalarını sağlamaktadır. Bu sayede, sivil toplum kuruluşları, hızla büyüyen bir destekçi ağı oluşturabilmekte ve hedeflerine daha etkili bir şekilde ulaşabilmektedirler. Bunun yanı sıra, Türkiye’de sivil toplum kuruluşlarına yönelik hükümetin ve diğer paydaşların desteği de artmıştır. Hükümet, sivil toplum kuruluşlarının toplumun refahı için önemli bir rol oynadığını kabul etmekte ve onlarla iş birliği yapmaktadır. Bu iş birliği, kamu politikalarının oluşturulmasında ve uygulanmasında sivil toplumun katılımını teşvik eden bir ortamın oluşmasına yardımcı olmaktadır.

Genel olarak, Türkiye’de sivil toplum kuruluşlarının gelişimi olumlu bir yönde ilerlemektedir. Bu kuruluşlar, toplumsal değişim ve iyileştirme süreçlerinde önemli bir rol oynamaktadır ve Türkiye’nin demokratikleşme ve toplumsal kalkınma hedeflerine katkıda bulunmaktadır. Ancak, daha fazla destek, iş birliği ve düzenleyici reformlarla sivil toplumun daha da güçlenmesi ve etkinliğinin artması sağlanabilir. Birincisi, Türkiye’de sivil toplum kuruluşları, sosyal yardım ve insani yardım alanında da büyük bir rol oynamaktadır. Özellikle doğal afetler, mülteci krizi ve diğer acil durumlara karşı karşıya kalındığında, sivil toplum kuruluşları hızla harekete geçerek yardım faaliyetlerini yürütmekte ve toplumun ihtiyaçlarını karşılamaya çalışmaktadır. Bu sayede, devletin yanı sıra sivil toplumun da toplumsal dayanışma ve yardımlaşma süreçlerine katkıda bulunduğu görülmektedir. İkinci olarak, Türkiye’deki sivil toplum kuruluşları demokrasi ve insan hakları konularında da önemli bir rol oynamaktadırlar. İfade özgürlüğü, basın özgürlüğü, adil yargı ve toplumsal cinsiyet eşitliği gibi konulara odaklanan STK'lar, hükümeti denetlemek, politika değişiklikleri için baskı yapmak ve insan haklarını korumak için çaba harcamaktadırlar. Bu kuruluşlar, demokratik değerlerin güçlenmesi ve toplumun çeşitli kesimlerinin haklarının savunulması için önemli bir güç oluşturmaktadırlar. Son olarak, Türkiye’deki sivil toplum kuruluşlarının gelişimi, gençler ve kadınlar arasında artan katılım ve liderlikle desteklenmektedir. Gençlik dernekleri, öğrenci kulüpleri ve genç girişimcilerin oluşturduğu sivil toplum kuruluşları, gençlerin toplumsal sorunlara duyarlılığını artırmakta ve onların aktif bir şekilde toplumsal

değişime katkıda bulunmasını sağlamaktadır. Benzer şekilde, kadın hakları odaklı STK'lar, kadınların güçlenmesi, eşitlik ve cinsiyet tabanlı şiddetle mücadele gibi konularda önemli bir rol oynamaktadır. Sonuç olarak, Türkiye'de sivil toplum kuruluşlarının gelişimi, toplumun çeşitli alanlarındaki sorunlara çözüm bulma, demokrasiyi güçlendirme ve insan haklarını savunma konularında önemli bir rol oynamaktadır. Bu kuruluşların etkinliğinin artırılması ve desteklenmesi, Türkiye'nin demokratik ve sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmasına katkıda bulunacaktır.

Afet / Afet Yönetimi Kavramı

Literatürde “afet” kavramının birçok tanımını bulmak mümkündür. Kökeni Arapça olan afet terimi, yıkım, huzursuzluk, büyük felaket anlamlarına gelmektedir (Gündüz:2009). Afet, doğal, teknolojik veya insana bağlı sebeplerle meydana gelen olağanüstü ve ani bir durumdur. Bir toplumun tamamını veya belirli kesimlerini kapsayan sosyal, ekonomik ve fiziksel kayıplara neden olan, olağan düzeni ve insan yaşamını bozan veya durduran, toplumun baş edemediği doğa veya insan kaynaklı olaylar afet olarak nitelendirilmektedir (AFAD, 2014). Afetler, can ve mal kaybına, çevresel tahribata ve toplumun normal yaşam düzenini bozan ciddi etkilere yol açabilmektedir. Aynı zamanda afetler, normal yaşam tarzlarını bozan ve barınma, yiyecek, giyecek, tıbbi bakım ve sosyal yardım ihtiyaçları yaratan olayları içermektedir (Carter, 2008). Birçok sınıflamaya tabi tutulsa da afetlerin nedenlerine göre sınıflandırılması en çok itibar edilen sınıflama şeklidir. Buna göre doğal afetler arasında depremler, tsunamiler, fırtınalar, sel, yangın, volkanik patlamalar ve kuraklık gibi olaylar yer alırken, teknolojik afetler arasında sanayi kazaları, nükleer sızıntılar ve kaza sonucu meydana gelen olaylar sayılabilmektedir. İnsana bağlı afetler ise terör saldırıları, savaşlar, iç çatışmalar ve insan kaynaklı çevre felaketleri gibi durumlardır. Afetler, toplumların dayanıklılığını ve afet yönetimi sistemlerinin etkinliğini test etmekte ve afetlerle başa çıkmak için planlama, hazırlık ve müdahale süreçlerini gerektirmektedir. Sivil toplum, kriz yönetiminin hemen her aşamasında ana aktörlerden biridir. Afet yönetiminde özel önem verilen "sivil toplum", STK'ları, gönüllüleri, dini cemaatleri, devlet-dışı bireyleri, düşünce kuruluşlarını, kanaat önderlerini, akademisyenler ve aktivistleri ifade etmektedir (Özerdem ve Jacoby, 2006). Bu aktörlerin afetler esnasında yönetimde şeffaflık sağlamak, hükümete alternatif politikalar sunmak (Osa, 2013), yerel afet planlaması, gerçek ihtiyaç ve önceliklerinin tespiti (Maskrey, 1989; Lassa, 2018) konularında etkin olduğu ileri sürülmektedir. Afetlere merkezi veya yerel yönetim tarafından müdahale edilmesine ek olarak, STK'lar, platformlar ve gönüllü vatandaşların katkısı kritik bir öneme sahiptir. Çünkü afet yönetimine yönelik mevcut bütünsel yaklaşımın çıktılarında biri toplum temelli afet yönetimidir. Bu yaklaşım, afet öncesi ve sonrası toplumun her bir yerel bileşenini bilinçlendirmeyi ve afetlerle mücadelede risk azaltma aşamasından iyileştirme aşamasına kadar öncülük etmeyi içermektedir (Luna, 2014).

Afet yönetimi, afetlerin oluşumundan önce, sırasında ve sonrasında insanların ve toplumun hayatını, mal varlığını, çevreyi ve ekonomiyi korumak, afet etkilerini en aza indirmek ve afetzedelerin ihtiyaçlarını karşılamak için planlama, hazırlık, müdahale ve iyileştirme süreçlerini içeren bir disiplindir. Marmara Depremi, Türkiye'nin afet yönetimi ve afetlerle ilgili farkındalık, görünüm, politika oluşturma ve bilimsel çalışmalar yürütmesi açısından bir milat niteliğindedir (Gavrilis, 2001). Marmara Depremi orta ve uzun vadede bütünsel bir afet yönetimi algısını doğurmasının yanında devletin afete müdahalede konusundaki “yetersizliğini” ve doğal bir afetin sosyal bir afete dönüşümünü de göstermiştir (Ertan, 2020). Afet yönetimi uzun vadeli afet dayanıklılığı oluşturmak için hem afet riskinin azaltılmasını hem de risk yönetimini amaçlayan önlemleri içermektedir (Benson, 2016). Deprem, doğal afetlerin en yıkıcı ve öngörülemeyenlerinden biridir ve afet yönetimi açısından özel bir öneme sahiptir. Depremler, aniden meydana gelebilmekte ve büyük hasara, can kaybına ve altyapıda ciddi tahribata yol açabilmektedir. Depremde afet yönetiminin temel aşamalarını şu şekilde sıralamak mümkündür (Lassa, 2018):

- Risk Analizi ve Planlama: Deprem riski taşıyan bölgelerde, afet yönetimi otoriteleri, bilimsel verilere dayalı olarak risk analizi yaparlar. Bu analiz, deprem olasılığı, yerel yapı stoku, nüfus yoğunluğu ve diğer faktörleri içerir. Bu bilgilerle afet planları oluşturulur ve acil durum senaryoları geliştirilir.
- Deprem Öncesi Hazırlık: Depremlere karşı hazırlık, afet yönetiminin önemli bir parçasıdır. Topluluklar ve kuruluşlar, depremlere başa çıkmak için acil durum planları yaparlar, deprem sırasında neler yapılacağına dair tatbikatlar düzenler ve halkı deprem konusunda bilinçlendirirler.

- Erken Uyarı ve İletişim: Depremden önce ve sırasında hızlı ve etkin iletişim, afet yönetiminin başarısı için kritiktir. Erken uyarı sistemleri, depremleri önceden tespit etmek ve halka uygun şekilde duyurmak için kullanılır. Ayrıca, haberleşme kanalları afet sırasında koordinasyon ve yardım dağıtımı için önemlidir.
- Acil Müdahale: Deprem anında, acil durum ekipleri hızlı ve etkin müdahale yaparlar. Kurtarma ekipleri, itfaiye, sağlık hizmetleri ve diğer yardım kuruluşları, enkaz altında kalanları kurtarmak, yaralılara tıbbi yardım sağlamak ve temel ihtiyaçları karşılamak için görev alırlar.
- Hasar Tespiti ve İyileştirme: Deprem sonrasında, hasar tespiti yapılır ve zarar gören altyapıların onarımı için çalışmalar başlatılır. Barınma ihtiyacı olanlar için geçici barınaklar sağlanır ve toplumun normal hayata dönüşü için iyileştirme ve rekonstrüksiyon çalışmaları yapılır.
- Psiko-sosyal Destek: Depremler, insanlar üzerinde büyük psikolojik etkilere neden olabilir. Bu nedenle, depremedelere ve topluluğa psiko-sosyal destek sağlamak önemlidir. Ruh sağlığı profesyonelleri, travmayı atlatma ve normal hayata dönme sürecinde yardımcı olurlar.

Afete hazırlık ve müdahale karmaşık bir görevdir ve bu kapsamda politika geliştirme en uygun ve gerçekçi bir seçenek olarak değerlendirilmektedir (Atkinson ve Curnin, 2020). Depremde afet yönetimi, hızlı, koordineli ve kapsamlı bir çaba gerektirmektedir. Bilimsel verilere dayalı planlama, hazırlık, halkın bilinçlendirilmesi ve güçlü bir iletişim altyapısı, depremlerle başa çıkma sürecinde etkin bir rol oynamaktadır. Afet yönetiminin farklı aşamalarında kalkınma odaklı afet azaltma önlemleri; kurtarma ve rehabilitasyona yanıt verme dahil, destek ve savunmada bilinçli olarak kullanılmalıdır (Bhatt, 2002). Bu şekilde, depremlerin etkileri en aza indirilmekte ve toplulukların dayanıklılığı artırılmaktadır. Afet yönetimi, afetlerin etkilerini en aza indirmek için bütüncül bir yaklaşım gerektirmektedir. İyi planlama, erken uyarı sistemleri, hızlı ve etkin müdahale, toplum katılımı ve uluslararası iş birliği afet yönetiminin başarılı olması için önemli unsurlardır. Ayrıca, afetlerin önlenmesi ve toplumların dayanıklılığını artırmak için uzun vadeli önlemler de alınmalıdır. Afet yönetimi, hükümetler, sivil toplum kuruluşları, insani yardım kuruluşları, yerel topluluklar ve uluslararası organizasyonlar arasında iş birliği gerektiren bir süreçtir. Amacı, afetlerin etkilerini en aza indirmek, toplumları dayanıklı hale getirmek ve afetzedelerin ihtiyaçlarını karşılamaktır (Atkinson ve Curnin, 2020).

STK'ların Afet Yönetimindeki Katkıları

Afetler, toplumsal kırılabilirlikleri artırabilmekte ve hak ihlallerine zemin oluşturabilmektedir. Eşitsizlikler, gelir dağılımı adaletsizlikleri ve erişim sorunları, afetzedeler arasında adaletsiz bir etkilenme ve yardıma erişim sağlama sürecine yol açabilmektedir. Bazı topluluklar, etnik veya dini azınlıklar, göçmenler, engelliler, kadınlar ve çocuklar gibi gruplar afetlerde daha fazla risk altındadır. Sosyal dışlanma, bu grupların afetlerde korunmasız duruma gelmesine ve hak ihlallerine maruz kalmasına yol açabilmektedir. Afetler, insanların korunmasız hale geldiği, hukuki sistemlerin zayıfladığı ve toplumsal düzenin bozulduğu ortamları yaratabilmektedir. Bu durum, şiddet, cinsel istismar, insan kaçakçılığı, sömürü ve diğer insan hakları ihlallerinin artmasına neden olabilmektedir. Büyük ölçekli afetler, insanların evlerini terk etmelerine, yerinden edilmelerine ve göç etmelerine neden olabilmektedir (Bhatt, 2002). Göç ve yerinden edilme süreçlerinde, insan haklarına saygı gösterilmesi, insanların güvenli bir şekilde yerleştirilmesi ve temel ihtiyaçlarının karşılanması önemlidir.

Afet durumunda, hukuki sistemler ve mekanizmalar genellikle zayıflamakta veya etkilenmektedir. Bu durum, insanların haklarının korunmasında zorluklar yaratabilmekte ve hak ihlallerini artırabilmektedir. Koruyucu tedbirlerin alınması, kırılabilir grupların ihtiyaçlarının öne çıkarılması, ayrımcılığın önlenmesi ve adil bir yardım dağıtımının sağlanması bu süreçte kritik değere sahiptir. Ayrıca, insan haklarının korunması ve önlenmesi için hükümetler, sivil toplum örgütleri, uluslararası kuruluşlar ve toplumun tüm kesimleri arasında işbirliği ve koordinasyon önemlidir. STK'lar toplumun tüm kesimleri ile yakın ilişkiler kurdukları ve devlet bürokrasinin formel yapısından uzak olduğu için toplum katılımını teşvik konusunda kamu kurumlarına göre çok daha avantajlıdır (Mondal vd.i 2015). İstanbul'da gerçekleştirilen Habitat II toplantıları, Türkiye'de doğal afet yönetimi alanında çalışan STK'ların gelişimine önemli katkılar sağlamıştır. Özellikle 1999 yılında Marmara bölgesinde meydana gelen depremlerden sonra STK'lar aktif olarak sürece katkı sunmaya başlamışlardır (Kayasü, 2007).

Sivil toplum kuruluşları (STK'lar), afet yönetiminde ve afetlere karşı mücadelede değerli katkılarda bulunmaktadır. STK'lar, hükümetler ve uluslararası yardım kuruluşlarıyla iş birliği içinde afet yönetimine yönelik çeşitli faaliyetler yürütmektedirler. STK'lar, afet dönemlerinde müdahale ve

kurtarma sürecinin kilit aktörlerinden biri olmuşlardır. Araştırmalar, STK'ların afet müdahalesi sırasında destek olma işlevine sahip olmalarının yanı sıra zararı azaltma, hazırlık ve iyileştirme safhalarında da son derece etkili olduklarını ortaya koymaktadır (Grogg, 2016). STK'ların afet yönetimindeki rollerinden bazılarını şu şekilde sıralamak mümkündür:

- Acil Durum Müdahalesi: Afetlerin hemen ardından STK'lar, acil yardım ve temel ihtiyaçların karşılanması için harekete geçerler. Yiyecek, su, barınma, tıbbi malzemeler ve diğer acil yardım malzemelerini dağıtarak afetzedelere destek sağlarlar.
- Risk Azaltma ve Hazırlık: STK'lar, toplulukların afetlere karşı hazırlıklı olmalarını sağlamak için farkındalık kampanyaları düzenler ve eğitim faaliyetleri yürütürler (Kadioğlu, 2008). Afet planlaması ve acil durum tatbikatları düzenleyerek toplulukların afetlere karşı daha dayanıklı hale gelmelerine yardımcı olurlar.
- Koordinasyon ve Yardım Dağıtım: STK'lar, afet yönetimi sürecinde diğer kuruluşlarla koordineli çalışarak yardım dağıtımını etkin bir şekilde gerçekleştirirler. Hükümet ve diğer insani yardım kuruluşlarıyla iş birliği yaparak afet bölgelerine ulaşarak ihtiyaç sahiplerine yardım ulaştırırlar.
- Psiko-sosyal Destek: Afetzedelerin psikolojik olarak desteklenmesi önemlidir (Kadioğlu, 2005). STK'lar, afetlerin yarattığı stres, travma ve kayıplarla başa çıkma konusunda psiko-sosyal destek sağlayarak ruh sağlığını korumaya yardımcı olurlar.
- Afet Sonrası İyileştirme ve Rekonstrüksiyon: Afet sonrası STK'lar, zarar gören altyapıların onarımı, barınma ihtiyaçlarının karşılanması ve toplulukların normal hayata dönüşünü desteklemek için iyileştirme ve rekonstrüksiyon çalışmaları yaparlar.
- Savunuculuk ve Farkındalık: STK'lar, afetlerin neden olduğu zorlukları ve ihtiyaçları kamuoyuna duyurarak, hükümetler ve uluslararası kuruluşlarla işbirliği içinde afet yönetimi konusunda daha iyi politika ve uygulamaların oluşturulmasını sağlarlar.

STK'ların afet yönetimindeki rolü, toplumun afetlere karşı daha dayanıklı hale gelmesine ve etkili müdahalelerin gerçekleştirilmesine katkıda bulunur. Bu nedenle, STK'lar afet yönetimi süreçlerinde önemli paydaşlar olarak kabul edilirler ve toplumun refahını korumada önemli bir rol oynarlar.

Hatay Depreminde STK Araştırması

Metodoloji, Araştırma Deseni: Vaka Çalışması

Nitel araştırma yöntemi, derinlemesine anlayış ve kapsamlı bir analiz sağlamak için niteliksel verilere dayalı olarak gerçekleştirilen bir araştırma yaklaşımıdır. Bu yöntem, araştırılan olguyu ve katılımcıların deneyimlerini daha iyi anlamak, algılamalarını keşfetmek ve karmaşık sosyal süreçleri anlamak için kullanılmaktadır. Araştırma ile bir sorunun anlaşılması, açıklığa kavuşturulması amaçlandığında nitel araştırma yöntemi tercih edilmektedir (Creswell, 2015). Nitel araştırma yöntemi, daha derin bir anlayış ve açıklama sağlayan, yeni kavram ve kuramlar geliştiren, toplumsal süreçleri ve deneyimleri kuşatan değerli bir araştırma yaklaşımıdır. Nitel araştırmanın temel amacı, katılımcıların sosyal gerçekliği nasıl inşa ettiklerini ve nasıl yorumladıklarını incelemektir (Merriam, 2009). Bu çalışmada nitel yöntem, vaka çalışması veya durum çalışması yöntemi tercih edilmiştir. Durum çalışması, bir olayın, olgunun veya fikrin doğal bağlamı ve ortamında derinlemesine incelenmesidir. Amaç, olayın hem bütünlüğünü hem de birliğini korumaktır (Hancock ve Algozzine; 2006; Yin, 2002). Her araştırma yönteminin kendi üstün yönleri ve zayıf yönleri vardır. Araştırma sorusu ve hedeflerine bağlı olarak, mülakatlar veya diğer nitel araştırma yöntemleri tercih edilebilmektedir. Araştırmacılar, yöntem seçiminde bu üstün ve zayıf yönleri dikkate almalı ve araştırma sürecini bu çerçevede tasarlamalıdır. Geçerli ve etkili bir durum çalışması yapabilmek için seçilen durumu benzersiz kılan bazı unsurların olması gerekmektedir. Bir durum çalışmasının dört temel özelliği vardır; Bunalar, olayın sınırları, olayın ne olduğu, olayın odağı ve olayın doğal ortamında gözlemlenebilir olmasıdır (Punch, 2005). Bu bağlamda çalışmadaki *vakayı* 6 Şubat 2023'te Kahramanmaraş merkezli olarak 9 saat arayla gerçekleşen iki deprem ve sonrasındaki yaşananlar oluşturmaktadır. Çalışmanın sahası Hatay ile sınırlandırılmıştır. Çalışmada vakanın özneli depremde Hatay bölgesinde faaliyet gösteren STK temsilci ve gönüllüleridir. Odak noktası ise STK temsilcilerinin deprem bölgesi Hatay'da gerçekleştirdikleri faaliyetler, gözlemler, deneyimler ve geleceğe ilişkin öngörülerdir.

Araştırmanın Temel Problematiği ve Araştırma Soruları

Afet sonrası saha araştırmalarında mülakat yöntemi, birçok avantaja sahiptir. Mülakatlar, afetzedelerin deneyimlerini, duygusal tepkilerini ve ihtiyaçlarını daha derinlemesine anlamaya olanak sağlamaktadır. Bireylerin yaşadıkları travmaları, kayıpları ve süreçteki deneyimlerini detaylı bir şekilde ifade etmelerine imkân vermektedir. Mülakatlar, araştırmacının soruları ve konuları esnek bir şekilde uyarlayabilmesini sağlamaktadır. Afetzedelerin önceliklerine ve ifade etmek istedikleri konulara göre sorular yönlendirilebilmektedir. Bu durum, araştırmacının daha geniş bir anlayış elde etmesine yardımcı olmaktadır. Mülakatlar, afetzedelerle doğrudan etkileşim kurulmasını sağlamaktadır. Bu yolla araştırmacıların katılımcılara duygusal destek sağlamasına ve onların deneyimlerini paylaşmasına olanak tanınmaktadır. Katılımcılar, bu süreçte anlatma ve ifade etme fırsatı bulduklarından dolayı rahatlama ve iyileşme sürecine katkıda bulunulabilmektedir. Mülakatlar, afetin etkilerini ve ihtiyaçları hızlı bir şekilde anlamak için kullanışlıdır. Araştırmacılar, afetzedelerle doğrudan etkileşime geçerek güncel bilgilere erişebilmekte ve hızlıca tepki verebilmektedirler. Bu durum, afet sonrası müdahale ve yardım süreçlerinin daha etkin bir şekilde planlanmasını sağlamaktadır. Mülakatlar, katılımcıların deneyimlerine odaklanmakta ve onların sesini duymaya önem vermektedir. Böylelikle afetzedelerin ihtiyaçlarını ve perspektiflerini daha iyi anlamaya yönelik bir yaklaşımı teşvik edilmektedir. Mülakat yoluyla katılımcıların ifade etmek istedikleri konulara ve detaylara önem verilmekte afetin etkilediği bağlamı ve karmaşıklığı daha iyi anlamaya yardımcı olunabilmektedir. Sonuçta araştırmacılar, afetzedelerin deneyimlerini belirli bir sosyal, kültürel veya coğrafi bağlamda ele alarak daha kapsamlı bir anlayış geliştirebilmektedirler.

Nitel bir çalışmada araştırma soruları araştırmacının neyi öğrenmek istediği veya neyi anlamaya çalıştığını göstermektedir. Genellikle bir veya birkaç temel problem cümlesine onu yansıtacak birkaç alt problem cümlesi eşlik etmektedir. Bu çalışmanın iki temel problem cümlesi vardır. İlki, Hatay'da yaşanan deprem hadisesini STK'ların nasıl deneyimlediğidir. İkincisi ise depremi deneyimleyen STK temsilcilerinin ve gönüllülerin tespit ve ileriye dönük öngörüleridir. Bu iki temel problem cümlesi doğrultusunda çalışmanın alt problem cümleleri aşağıdaki gibidir:

Hatay'da 6 Şubat 2023 depremlerini deneyimleyen STK'lar;

- Afetleri ve bir afet olarak depremi nasıl anlamlandırmaktadır? Afetlere müdahale etmek onlar için ne anlam ifade etmektedir?
- Deprem sonrasındaki sosyal, sivil ve politik atmosferi nasıl yorumlamaktadır?
- Yaşanan maddi ve manevi kayıplarını nasıl anlamlandırmakta ve bu kayıplar karşısında ne gibi baş etme stratejileri önermektedirler?
- Afet bölesinde en çok hangi konularda zorluk yaşamış ve hangi konularda destek sağlamışlardır?

Veri Toplama Araçları ve Uygulama

Çalışmada araştırmacılar tarafından literatür taraması sonucunda oluşturulan yarı yapılandırılmış görüşme formları ile derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Her bir soru araştırmanın problem cümleleri ve teorik çerçevesi etrafında oluşturulmuştur. Etik kurul belgelerinin alınmasının ardından mülakat aşamasına geçilmiştir. Her bir mülakat ortalama olarak 35-40 dakika sürmüştür. Araştırmanın saha çalışması depremden yaklaşık dört ay sonra gerçekleştirilmiştir. Veriler çeşitlilik ve araştırmanın amacı bakımından yeterli doygunluğa ulaştığında görüşmeler sonlandırılmıştır. Buna göre toplam 48 görüşmeden 22 görüşme analize dâhil edilmiştir.

Örneklem Seçimi

Bu çalışmada amaçlı örneklem bağlamında Hatay'da deprem bölgesinde faaliyet gösteren STK temsilci ve gönüllüleri ile görüşülmüştür. Bunun sebeplerinden biri, depremin ilk anlarından itibaren harekete geçmeleri ve depremedelere destek olma noktasında harcadıkları olağan üstü çabalarıdır. İkinci bir sebep araştırmaya katılan tüm katılımcıların (STK temsilci ve gönüllüler) hem fiziksel hem de bilişsel olarak görüşme yapmaya uygun olmasıdır.

Veri Analizi

Nitel araştırmalarda veri analizinin amacı, elde edilen verileri anlamak ve yorumlamaktır. Çalışmada Creswell (2013) tarafından önerilen tematik analiz kullanılmıştır. Bu bilinçle ham veriler toplanıp transkriptlere aktarıldıktan sonra görüşmelerin transkriptleri satır satır, paragraf paragraf okunarak ilk

indeksleme ve kodlama yapılmıştır. Buradan ilk temalara (anlamlara) ulaşılmıştır. Daha sonra ikinci adımda, ilk konular birbirine bağlanmakta ve bir üst konuya ulaşılmaktadır. Son olarak elde edilen tüm veriler yorumlanmıştır.

Saha Bulguları

Çalışma sahası olarak Hatay bölgesi seçilmiştir. Hatay'ın kadim bir yerleşim kültürü, medeniyet ve kentleşme deneyimine sahip olması, tarihsel olarak deprem afeti ile defalarca karşı karşıya kalmış olması ve nihayetinde 6 Şubat 2023 depreminde yıkımın en fazla yaşandığı, can kaybının en yüksek düzeylere gerçekleştiği-olması bu tercihte etkili olmuştur. Ayrıca bölgenin araştırmacılar için gözlem ve görüşme yapma olanağı sağlaması bakımından erişilebilir olması da saha seçiminde kolaylaştırıcı rol oynamıştır. Sahada deprem sonrasında bölgedeki insanların çok büyük bir kesimi evlerinin dışında yaşamak zorunda kalmışlardır. Deprem bölgesi dışında ya da depremin göreceli olarak daha az etkili olduğu kırsal kesimlerde yakınları olanlar geçici olarak buralarda yaşamaya başlamışlardır. Bu şansa sahip olmayanlar ise ilk günlerde tamamen “Çadır Kentler”de, sonraki günlerde kısmen “Konteyner Kentler”de yaşamaya başlamışlardır. Çadır ve Konteyner kentler dışında bireysel alanlarda ferdi olarak çadır kurup yaşamını sürdürmeye gayret eden depremzedeler de söz konusu olmuştur.

Deprem bölgesinde yeni yaşam koşullarında depremzedelerin çokça sorunla karşılaştıkları gözlenmiş ve yapılan görüşmelerle de bu gözlemler teyit edilmiştir. Afetzedeler, deprem kaynaklı yaralanma, ezilme, deprem yıkıntılarının sebep olduğu tozlardan dolayı solunum problemleri ile kısmen uzuv kayıpları gibi sorunlarla karşılaşmışlardır. Deprem ilk günlerinde barınma, beslenme ve ısınma konularında ciddi sıkıntılar yaşansa da devlet kurumları ve STK'ların bölgeye gelmeye başlamasıyla bu sorunların tedrici olarak azaldığına tanıklık edilmiştir. Yine sağlık sorunu yaşayan depremzedelerin sürekli kullandıkları ilaçları bulamama, periyodik sağlık kontrollü ve tedaviye erişememe gibi sorunlar had safhada yaşanmıştır. Bunun yanında kullanılması elzem olan yürüteç, gözlük, şeker-tansiyon ölçüm aleti, tekerlekli sandalye vs. yaşlıların sıklıkla kullandığı sağlık gereçleri depremle birlikte göçük altında kalmış ve kullanılamaz duruma gelmiştir. Ancak sonraki süreçte gerek kamu kurumlarının gerekse STK'ların destekleriyle sahra hastaneleri, sahra eczaneleri kurulmuş depremzedelerin temel sağlık ihtiyaçların karşılanmaya çalışılmıştır. Bu konuda STK'ların son derece sorumlu bir anlayışla hareket ettikleri ve önemli destekler sağladıklarına tanık olunmuştur.

Bir başka husus depremzedelerin standart hijyen koşullarının çok uzağında şartlarda yaşamak zorunda kalmış olmasıdır. Sağlıklı ve temiz ev ortamını çadırlarda sağlamak maalesef mümkün olamamıştır. Çadır ve konteyner kentlerin önemli bir kısmında ortak tuvalet, ortak banyo gibi uygulamalar hayatı ciddi anlamda zorlaştırmıştır. Deprem ilk günlerinde mevsim şartları gereği soğuk havada yeterli ölçüde ısınma imkanı bulamayan depremzedelerin de olduğu ve yardımlardan gelen battaniyelerle ısınmaya çalıştıklarına tanık olunmuştur. Neyse ki zamanla havalar ısınmış ve bu durum sorun olmaktan çıkmıştır. Bu defa da çadır ve konteyner kent çevrelerinde aşırı sıcak hava, sinek ve haşerelerin sağlığı tehdit ettiği ve yoğun ilaçlama çalışmalarıyla bu sorunla başa çıkılmaya çalışıldığı gözlenmiştir. Bu süreçte beslenmeden sağlığa, barınmadan giyime, eğitimden psiko-sosyal desteğe kadar onlarca ihtiyaç STK'lar tarafından karşılanmıştır. Halen bölgede bu hizmetleri belirli oranlarda ve şartlarda sunmaya çalışan çokça STK mevcuttur. Devam eden bölümde katılımcıların sosyo-demografik özelliklerine yer verildikten sonra elde edilen temalar bulguların alt başlıkları olarak sıralanmıştır. Bunlar; deprem bölgesine geçiş, deprem sonrası müdahale ile destek faaliyetleri ve ileriye yönelik tespit ve öngörüler olmak üzere toplam üç ana tema olarak ortaya çıkmıştır.

Demografik Özellikler

Saha çalışması kapsamında toplamda 48 kişi ile görüşülmüştür. Tekrara düşmeyen, araştırma kurallarına tamamen uyulan, kütleyi temsil niteliği yüksek mülakat çalışmaları seçilmiş ve araştırma, yaşları 21 ile 64 arasında değişen, 12 kadın ve 10 erkek olmak üzere toplam 22 kişi ile gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların orta/yüksek eğitim ve sosyo-ekonomik yapıya sahip oldukları görülmüştür. Katılımcıların 13'ü Lisans, 3'ü Ön Lisans, 4'ü Lise mezunu iken 2'si Lisans Öğrencisidir. Dikkat çeken bir başka husus katılımcıların çok önemli bir kısmının genç-orta yaş aralığında bulunmasıdır. 22 katılımcının 18'i 20-40 yaş aralığındadır ki bu da %80'den fazla bir orana denk gelmektedir. Geldikleri gölgelere göre bakıldığında katılımcıların Türkiye'nin değişik illerinden gönüllü olarak Hatay'a geldikleri görülmektedir. En çok katılımcı 4 gönüllü ile Konya olmuştur. Konya Büyükşehir Belediyesinin ilk günden itibaren bölgede faaliyet göstermesi, birkaç etaptan oluşan Konteyner Kent kurması, Antakya

bölgesinin su şebekesinin yenilenmesi görevini üstlenmesi gibi faktörler Konyalı STK ve gönüllülerin bölgede daha etkin olması sonucunu etkilemiştir. Bir başka husus STK deneyim süresinde ortaya çıkmaktadır. Katılımcıların 1 yıl – 14 yıl aralığında STK ve gönüllülük deneyimine sahip oldukları tespit edilmiştir. Kimi katılımcılar henüz öğrencilik yıllarında STK faaliyetlerin katılım göstermeye başlarken kimi katılımcıların çok daha ileri yaşlarda bu faaliyetlere ilgi gösterdikleri anlaşılmaktadır. Aşağıdaki tablo katılımcıların bazı demografik özelliklerini göstermektedir:

Tablo 1: Katılımcıların Demografik Özellikleri

Katılımcı	Cinsiyet	Yaş	Medeni Durum	Meslek	Eğitim	Yaşanan Yer	STK Üyelik Süresi	STK Faaliyet Alanı	STK Faaliyet Bölgesi
K1	Erkek	26	Evli	Mali Müşavir	Lisans	Rize	2 Yıl	Kızılay Genel	Rize
K2	Erkek	35	Evli	Fabrika İşçisi	Lise	Adana	5 Yıl	AFAD/ Arama-Kurtarma	Türkiye
K3	Kadın	28	Bekar	Sağlık Çalışanı	Lisans	Muğla	3 Yıl	Sağlık	Muğla
K4	Erkek	25	Bekar	Hizmet Sektörü	Lisans	Konya	6 Yıl	Genel	Türkiye
K5	Kadın	26	Bekar	Öğretmen	Lisans	Konya	4 Yıl	Genel	Türkiye
K6	Kadın	39	Evli	Doktor	Lisans	Kocaeli	5 Yıl	Sağlık	Kocaeli
K7	Erkek	46	Evli	Tüccar	Lisans	Sakarya	13 Yıl	Genel/ Cihannüma Derneği	Türkiye/ Yurt Dışı
K8	Kadın	35	Bekar	Psikolog	Lisans	Balıkesir	7 Yıl	Sağlık	Türkiye
K9	Kadın	24	Bekar	ATT	Ön Lisans	Karaman	3 Yıl	Sağlık Kızılay /	Türkiye
K10	Kadın	33	Evli	Hemşire	Lisans	Karaman	6 Yıl	Sağlık Kızılay /	Türkiye
K11	Erkek	53	Evli	Mühendis	Lisans	Erzurum	14 Yıl	Genel / Deniz Feneri	Türkiye/ Yurt Dışı
K12	Kadın	26	Bekar	Öğretmen	Lisans	Antalya	4 Yıl	PDR	Türkiye
K13	Erkek	64	Evli	Emekli	Lise	Aksaray	11 Yıl	Gıda Temini	Türkiye
K14	Erkek	47	Evli	Doktor	Lisans	Bursa	12 Yıl	Sağlık	Türkiye
K15	Kadın	25	Bekar	Sosyal Hiz. Uzm	Ön Lisans	Yalova	2 Yıl	Sağlık	Türkiye
K16	Erkek	21	Bekar	Öğrenci / Kasiyer	Lisans/ Öğrenci	Konya	1 Yıl	Genel / IHH	Türkiye/ Yurt Dışı
K17	Kadın	22	Bekar	Tekniker	Ön Lisans	İstanbul	2 Yıl	AFAD/ Arama Kurtarma	Türkiye
K18	Kadın	36	Evli	Sosyal Hiz. Çalış	Lisans	Zonguldak	8 Yıl	Sosyal Çalışma	Türkiye
K19	Kadın	23	Bekar	Öğrenci	Lisans/ Öğrenci	Konya	2 Yıl	AHBAP /Genel	Türkiye
K20	Erkek	24	Bekar	Emlak Danışma	Lise	Kayseri	5 Yıl	AGD/Cansuyu Genel	Türkiye
K21	Kadın	23	Bekar	Hemşire	Lisans	Ankara	5 Yıl	AFAD Gönüllüsü	Türkiye
K22	Erkek	38	Evli	Aşçı	Lise	Manisa	12 Yıl	Arama Kurtarma/Gıda	Türkiye

Yukarıda demografik özellikleri ile meslekleri ve STK geçmişlerine dair bilgileri verilen katılımcılardan elde edilen temalar bir sonraki bölümde verilmiştir. Bu bölümde katılımcıların ifadeleri doğrudan verilir, tırnak işareti içerisinde yazılmıştır. Katılımcı ifadelerinden sonra yer alan parantezde ise katılımcı adı (K1, K2,...), cinsiyet (K/E) ve yaş kategorileri verilmiştir.

Deprem Tecrübesine İlişkin Bulgular: Gönüllülük ve Toplumsal Destek

Depreme ve afetlere karşı toplumsal destek ve gönüllülük zararların minimize edilmesi bakımından son derece önemlidir. Bu nedenle bu bölümde katılımcıların yaşanan afet öncesinde depreme dair bilgi ve farkındalık düzeyi ile afet anından itibaren haber alma, karar verme ile harekete geçme süreci,

karşılaşılan koşullar, zorluklar anlaşılmaya çalışılmıştır. Buna göre, deprem bölgesine gelmek kararı hangi motivasyonla verilmiş, depremin kaynağına, sebebine ve yaşanan yıkıma ilişkin neler söylenebilir, deprem öncesinde ne türden tedbir ve önlem alınabilir, yaşanan mekân ve yapının belirlenmesindeki temel dinamikler nelerdir ve son olarak deprem anında neler yapılmalıdır, gibi sorulara yanıtlar aranmıştır. Bu doğrultuda deprem tecrübesi sürecine ilişkin ana tema “*gönüllülük ve toplumsal destek*” şeklinde kategorileştirilmiştir. Bu tema derhal deprem bölgesine gelmek ve buradaki insanlara yardımcı olmak noktalarında ortaya çıkan gönüllülük ve destek olma arayışını öne çıkartmaktadır. Katılımcıların büyük bir kesimi depremi sosyal medyadan öğrenmiş ve yine sosyal medya mecralarında organize olarak harekete geçtiklerini ifade etmişlerdir. Katılımcıların önemli bir oranının depreme ilişkin bilgilerinin olmadığı görülmüştür. Bilgi ve tecrübenin olmamasına bağlı olarak da herhangi bir tedbir ve önlemin alınmadığı anlaşılmaktadır:

“Depremi sosyal medyadan öğrendim, ilk önce gruplara bakıp yardım edebileceğim bir yer var mı diye araştırdım. Aslında gelmeyi düşünmüyordum daha çok buradan yönetmeyi düşünüyordum yaptıklarımı. Ama orda da yardıma ihtiyaçları olduklarını öğrenince gitmeye karar verdim” (K4, E, 25)

“Uyandığında sosyal medya aracılığı ile öğrendim. Öncelikle yani biraz yanıfta olsa birilerine ulaşmaya çalıştım çünkü benimde yakınlarım vardı o illerde sonrasında ne yapabiliriz ne edebiliriz diye derneğimle birtakım görüşmeler yaptık, dernekle oturduk konuştuk nasıl yapabiliriz nasıl gidebiliriz diye belirli planlamalar projeler falan yapıldı. Kim gitsin kim kalsın kim orada ne yapabilir kimin kapasitesi neye yeter kim daha çok iletişime geçsin yani daha çok bu şekilde düşündük sonrasında gitmeye karar verdik” . (K19, K, 23)

Katılımcıların deprem bölgesinde 11 il içerisinde Hatay’ı tercih etmelerinin sebepleri arasında Hatay’ın bu iller içerisinde depremden en fazla etkilenen il olmasının etkili olduğu ifade edilmektedir. Kimi katılımcıların Hatay’da tanıdıklarının olmasını, kimi de daha önce Hatay’a gezi ve turistik amaçlarla geldiklerini ve Hatay’ı kültür ve medeniyetlerin beşiği olarak gördükleri için derhal buraya gelmek ve çalışmalar destek olmak istediklerini bildirmişlerdir:

“...aslında biz ilk yola çıktığımızda Adıyaman’a yola çıkmıştık. Fakat yoldayken iletişim problemlerinden dolayı çok hasarın nerde olduğu bilinmiyordu yolda giderken Maraş’a çevrildi yönümüz. Ben tır sorumlusu olarak gidiyordum. Daha sonradan Adana’ya yaklaştığımızda Hatay’ın çok büyük bir hasara uğradığını öğrendik ve oraya gittik.” (K4, E, 25)

“Daha önce bir tur şirketi ile Antakya’ya geziye gelmiştim. Tarihi ve egzotik bir kent. Müzesi, tarihi mekanları, hanları, cami ve kiliseleri ile adete medeniyet ve kütür harmanı bir şehir. Yemekleri efsane. İnsanları son derce kibar ve yardımsever. Depremi öğrendiğim anda tüm bu saydıklarım bir film şeridi gibi geçti gözümün önünden. İçim kıyıldı. İnsanlar mı üzülsem o tarihi mekanlara mı bilemedim. Bu duygular içerisinde karar vermem zor olmadı.” (K18, K, 36)

Deprem bölgesine ulaşım noktasında katılımcılar sıkıntı yaşadıklarını beyan etmişlerdir. Özellikle depremin ilk günlerinde Türkiye’nin dört bir yanından destek için gelen STK ve kamu kuruluşları araçlarının yollarda oluşturdukları aşırı yoğunluk, Hatay bölgesine sadece Belen geçidinden geçilmesi ve alternatif güzergah olmaması, karayollarında deprem nedeniyle yer yer oluşan yarıklar ile Hatay Havalimanının hasar görmesi nedeniyle kullanım dışı kalması özellikle Antakya’ya ulaşımı zorlaştırmıştır. Tabi bu durum arama kurtarma ile yardım faaliyetlerinin önemli derecede aksaması ve gecikmesine sebep olmuştur. Arama kurtarmada kritik zamanların yaşandığı ve ilk 72 saatin hayati derecede önemli olduğu böyle bir ortamda ulaşım süresinin dört beş katına çıkması hem depremezdelere hem de depremezdelere destek olmak için bölgeye gelenleri sıkıntıya sokmuştur. Ancak depremin üçüncü ya da dördüncü günü ve daha sonraki süreçte bölgeye gelenler böyle bir sıkıntı ile karşılaşmadıklarını ifade etmişlerdir.

“...Ulaşım konusu bizim için çok kolay olmadı. Büyük sorunlar yaşadık.” (K22, E, 38).

“Ben depremin ikinci günü bölgeye gitmek için yola çıkmıştım, kara yolunu kullanan araçlar yüzünden Hatay'a ulaşmamız bayağı saatler aldı...” (K15, K, 25).

“... Yollarda yarıklar vardı onlarda kapatılmaya başlanmıştı...” (K11, K,53)

“...Hatay'a ulaşma konusunda yolda yoğun bir trafik vardı herkes gitmeye çalıştığı için oraya yardıma ulaşımında trafikte sıkıntı çektik...” (K18, K, 36)

Katılımcılar depremden en çok etkilenen kent olarak haber aldıkları Antakya'yı ilk gördüklerinde adeta yerle bir olmuş bir şehir gördüklerini, haberlerde ve sosyal medyada gördüklerinin çok çok ötesinde bir yıkımın söz konusu olduğunu bu nedenle de büyük bir moral bozukluğu ve çöküntü ile ümitsizlik yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca bu felaketten en fazla çocukların etkilendiklerini düşündüklerini neredeyse bir fikir birliği içerisinde beyan etmişlerdir.

“Tabii ki yıkılmış, bitmiş ve insanların feryatlarıyla dolu bir şehir karşıma çıktı. Hislerimi kelimelerle ifade edemeyeceğim kadar zor bir durumdu benim için. Kendimi çok kötü ve çaresiz hissettim.” (K7, E, 46)

“yani öncelikle çok büyük yıkımlar gördüm. direkt aklıma hani nasıl bu kadar büyük yani konuşamıyorum bile aslında bunları söylerken ya çok kötü çok kötü duygular hissettim ...” (K10, K, 33)

“savaş ortamı gibiydi herkes can havli ile bir şeyler yapmaya çalışıyordu...” (K20, E, 24)

“her taraf yıkık olduğu için gerçekten bizde büyük bir çöküntü yaşadık içsel ve ruhsal çöküntü yaşadık...” (K16, E, 21)

“en çok etkilenenler kesinlikle çocuklar çünkü çocuklar çok hassas bir ruha sahip en ufak bir olumsuzlukta onların psikolojik durumu etkilenebilir o yüzden çocuklar diyorum” (K16, E, 21)

“depremden en çok etkilenenlerin çocuklar olduğunu düşünüyorum...” (K3, K, 28)

Depremin nedenlerine ilişkin sorulara katılımcıların tamamı tedbirsizlik, denetimsizlik, bilgisizlik ve vurdumduymazlık şeklinde cevap vermişlerdir. Depremin bir doğa olayı olduğu ancak önlem alınması durumunda hasarların ve can kayıplarının önlenebileceği ya da azaltılabileceği hususları vurgulanmıştır:

“...tedbirsizlik kayıp oranlarını yükseklere çıkarır tevekkül etmemiz gerekir bunun için önceden tedbirleri almamız gerekir. İnancı olan bir insanın kader diyerek bundan kaçması doğru değildir. Önce gereğinin yapılması daha sonra Allaha teslim olması gerekir.” (K22, E, 38)

“biz bir deprem bölgesinde yaşıyoruz biz bir afet bölgesiyiz ve ona rağmen yaşanan her şeye rağmen bizim hiçbir zaman buna ön hazırlığımız yok hep son anı bekliyoruz hep birilerinin ölmesini bekliyoruz bilmiyorum bu kadar söyleyeceklerim. Bir binanın sağlam yapılmaması kader değil, insanlara yardımın ulaşmaması da kader değil, birinin aynı şekilde soğuktan ölmesi de kader değil. Kader o gün o depremin yaşanmasıydı ama onun dışındakiler kader değil tedbirsizlikti.” (K13, E, 64)

“Benim için depremde en büyük neden bu kadar kayıplarımızın olmasının nedeni tedbirsizlik ve depreme hazırlıklı olmamız. Depremi kadere bağlamak çok büyük bir hata ve vicdansızlık olur...” (K15, K, 25)

Deprem Bölgesindeki Faaliyet Sürecine İlişkin Bulgular: Sıcak Müdahale

Her afette olduğu gibi deprem hadisesinde de faaliyet göstermek beraberinde risk ve zorlulukları getirmektedir. STK'lar bakımından bu risk ve zorluklarla mücadele ayrı bir fedakârlık ve karlılık gerektirmektedir. Depremin hemen ertesinde sıcak müdahalede bulunarak can kaybı ve maddi zararı minimize etmeye çalışan STK temsilcileri karşılaştıkları zorlukların başında koordinasyonsuzluk, bilgisizlik, plansızlık gibi kavramlarla açıklarken, yardımseverlik, aynı kaderi paylaşma duygusu, empati ve iyi niyetli yaklaşımların afet bölgesinde işlerini kolaylaştırdığını beyan etmişlerdir. Makine ve ekipman yetersizlikleri, afetler konusunda uzman yetersizlikleri bir başka zorluk olarak gündeme gelmiştir. Aşırı derecede yıkım olması, enkaza ulaşma noktasında çok ciddi sıkıntı ve zorluklar ortaya çıkartmıştır.

“Depremin ilk günleri için bizim en zorlandığımız konu ulaşım oldu. Merkezlerin dışında kalan bölgelere ulaşım bir hayli zor oldu. Ama biz her koşulda yardıma hazırдық. Elimizden geldiğince depremedelerimize yardımlarımızı ulaştırdık. Köprü görevini gördük.” (K16, E, 21)

“... öncelikle hiçbir şey kolay değildi hepsi çok zordu. İletişimde, telefonlarımızı şarj edemedik mesela su yok, elektrik yok bu şekilde sıkıntılar vardı... (K16, E, 21)

“...koordinasyon eksikliğimiz vardı bizim, aynı anda herkes aynı şeyi yapmaya çalışıyordu. Ama belli yerlere dağılsaydık o daha iyi olurdu yaşanan aksaklıklar bunlardı ama diğer türlü ülkemiz çok birbiriyle bağlantılı ve beraberlik içerisindeydi. Ama tabii ki keşke bunları deprem olmadan önce bilseydik yani birileri öldükten sonra yardım etmek değil de ölmeden önce yardım etmek daha mantıklı olabilirdi...” (K11, E, 53)

“...deprem bölgesine gelen tırlar yoğunluğu vatandaşların gönderdiği tırların gelme yoğunluğuna göre tabii bizim zorluklarımız da oldu kimi zaman hiç tır gelmedi kimi zaman beş tır geldi kimi zaman bir tır geldi. Elimizdeki olan malzemeye göre zorluklarımız oldu tabii ki...” (K20, E, 24)

“Yıkımın çok olması ve buna karşılık insan gücünün ve makine gücünün yetersiz olması. Bizleri çok zorlamıştır. Yıkımın çok çok fazla olması bütün hepsine yetişmemizi biraz engelledi. Deprem bölgesinde yaşayacağımız herhangi bir kolaylık yoktu”. (K20, E, 24)

Hatay'da, deprem bölgesinde ne kadar süre ile ne tür faaliyetler gerçekleştirdiklerine ilişkin sorulara STK temsilcileri kendi alanları ile ilgili konularda bir hafta ile bir ay arasında faaliyet gösterdiklerini ifade etmişlerdir. Bir çok STK temsilcisi afet bölgesinden ayrıldıktan sonra kendi evinde rahat edemediğini Hatay'daki insanların durumunu bir an için unutamadıklarını ve tekrar afet bölgesine gelme isteği duyduklarını ifade etmişlerdir. Hatta STK çalışanlarından belirli aralıklarla Hatay'a tekrar tekrar gelerek çalışmaya devam ettiklerini ifade edenler de olmuştur. Kendi evlerine döndüklerinde bir eksiklik hissettiklerini ve giderilemeyen bir sıkıntı yaşadıklarını dolayısıyla bölge ile ilgili haberlere daha ilgili olduklarını beyan etmişlerdir.

“Ben, insani yardım dağıtımında ve koordinesinde görev aldım. Bir buçuk iki aya yakın görev aldım...” (K1, E, 26).

“...depremden yaklaşık 1 ay alanda faaliyet gösterdim bu 1 ayın 20 günü sahadaydık kalan 10 günlerde de kendi istirahatimiz ve malzeme toplama ile geçti. Gıda malzeme iletişim bütün alanlarda arama kurtarma haricinde bütün alanlarda bir üst bölge kurmuştuk. Arama kurtarmalara da birebir katılmadık fakat faaliyet gösteren ekiplerimizde vardı. Farklı ekiplere de yiyecek içecek vs. şeklinde destek olmaya çalıştık...” (K8, K, 35).

“Üç gün boyunca 7/24 ayaktaydık. 3-6 gün arasında oradaydık. Genelde gıdadır giysidir, kıyafettir, ısınmadır, kömürdür bu alanlarda yardımcı olmaya çalıştık...” (K19, K, 23).

“...depremde ilk iki hafta falan görev yaptım zaten yardım dağıtımında görevliydim ve en çok çocuklarla ilgilendim...” (K12, K, 26).

Deprem bölgesinde faaliyetlerin daha etkili ve verimli olması için gerçekleştirilmesi gereken faktörler sorulduğunda STK temsilcileri en çok koordinasyon, eğitim-bilinç geliştirme, STK’ların belirli konulara uzmanlaşması gibi konular üzerinde durmuşlardır. Depremi oldukça uzun sürmesinden dolayı katılımcılar artık depremin durmasından vazgeçtiklerini, şehadet getirip ölümü beklediklerini, başka da bir umutlarının, çarelerinin kalmadığını vurgulamışlardır:

“aslında bu eğitim ile alakalı bir soru bence depremle alakalı her birey kendi çapında deprem faaliyeti gösterebilir hale gelir ve ne yapması gerektiğini bilebilmelidir. Aslında orada insanları açlığın susuzluğun, yıkımın öldürmediğini daha çok ölüm sebebinin cehalet olduğunu gördük. Üçüncü dördüncü gün veya daha sonraki süreçte çıkan insanların kanındaki pıhtılaşmadan dolayı kanını bir serum enjekte etmeden afet bölgesinden çıkartılmaması gerekir, fakat bizim insanımız iyi niyetinden kaynaklı olarak hemen onu çıkartıp hastaneye götürmek istediği için yolda ölen bir sürü depremzede oldu. Bence bu sorunun en büyük cevabı eğitimidir.” (K3, K, 28)

“yani koordinasyon kesinlikle bundan bahsedeyim aynı zamanda da yardım bir günde olmaz yani atıyorum ilk bir ay çok fazla yardım gider ama insanlar bir ay sonra evine kavuşmuyor ya da eski düzenini tekrar bulmuyor. En az bir yılki bir yılda da hiçbir ev yapılmaz yani on bir il var ve o on bir il harabe şu an yani bir aylık bir yardım değil tek söyleyeceğim.” (K11, E, 53).

“...Herhangi bir doğal afete daha önceden hazırlıklı olmak gerekir. Gerekli tatbikatların daha önceden yapılmış olması gerekir. Planlı programlı hareket etmek gerekir. Daha çok bizim gibi gönüllü arkadaşlara ihtiyaç var. Bir afet anında koordine olmak en önemli şey. İletişim çok önemli, verimli bir yardımlaşma için irtibat halinde olmak en faydalısı olur.” (K2, E, 35)

Deprem Sonrasına ve Gelecek Beklentilerine İlişkin Bulgular

Bu bölümde özellikle deprem sonrası faaliyet ve beklentilere odaklanılmıştır. Depremi sosyo-psikolojik etkileriyle beraber, barınma, beslenme ve özel gereksinimlerin temininin nasıl yapılacağı katılımcıların deprem sonrası sürece dair ön görüşleri, beklentileri, umutları ya da endişeleri incelenmiştir. Ayrıca depremde sahasında yaşadıklarının hayatlarını nasıl etkilediği konusunda görüşlerine başvurulmuştur:

“Deprem bölgesine gidip, orada yardıma muhtaç insanları görmek depremde hani ister istemez orada görüyoruz yardım departmanındayız ama orada enkaz altında kalan insanların çıkarılışlarına da şahitlik ettik. Bunlar beni duygusal açıdan gerçekten etkiledi benim için zor bir durumdu. Bu durum ben de daha çok yardım etme isteği oluşturdu, daha fazla yardım etme eğiliminde bulunmak istedim” (K9, K, 24)

“...bundan sonraki herhangi bir afette bir afet bakanlığının olması ve afet bakanlığında sınırlı sayıda değil birçok kişinin gönüllü olarak veyahut mesleki olarak orada bulunması gerekiyor ki yardımcı etmenler daha fazla olsun” (K20, K, 24)

Katılımcıların tamamına yakını deprem sonrası devletin tüm kurumları ile bölgede seferber olduğunu, yüzlerce STK’nın afet alanında faaliyet gösterdiğini ve hep birlikte en kısa sürede yaraların sarılacağına

inandıklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca daha önceki süreçte deprem farkındalıklarının olmadığını, hazırlığı ilişkin herhangi bir girişimde bulunmadıklarını anladıklarını beyan etmişlerdir.

“Daha önce büyük önlemler ve hazırlıklar yapmadığımı fark ettim. Bir deprem çantamızın bile olmadığını fark ettim. Bununla ilgili önlemlerimi aldım. Deprem bölgelerindeki yaraların bir an önce sarılmasını ümit ediyorum. Herkesin mağduriyetleri bir an önce giderilir inşallah. Herkes eski düzenine kavuşur inşallah, kayıpların yeri asla doldurulmayacak. İhmal bir sürü canımızı bizden aldı. Milletçe el ele verip yaralarımızı saracağız inşallah. Maddi kayıplar devletimizin yardımıyla inşallah tekrar yerine getirilir, insanlarımız huzurla tekrar yaşamlarına devam ederler inşallah...” (K11, E, 53)

“Anlatılmaz yaşanır hani, orada olmak bizim için bir şerefti, elimizden geldiğince yardımcı olduk. Kardeşliği, dostluğu, birlik beraberliği öğrenmiş olduk, yani şu an süreç sandığım kadarıyla devlet toplanan yardımlarla evlerini yaptığını biliyorum. Bundan sonraki süreçte de devletin gerekli olan her şeyi yapacağını, halkın yanında duracağını düşünüyorum...” (K14, E, 47)

STK temsilcileri ağırlıklı olarak yeni bir afetin yaşanmaması temennileri ile birlikte yaşanması durumunda maddi ve manevi / can ve mal kayıplarının asgari düzeye indirgenmesi için çalışmalar yapılması, kurumsal olarak “Afet Bakanlığı” gibi yeni oluşumlara gidilmesi, hukuki olarak önleyici ve caydırıcı sert düzenlemelerin hayata geçirilmesi, afet eğitim bilincinin yerleştirilmesi, afetler konusunda uzman insan kaynaklarının geliştirilmesi hususlarına yer verilmesi ya da bu konudaki STK’ların desteklenmesi gibi konuların önemine vurgu yapmışlardır.

SONUÇ

Doğal afetler insan hayatının kaçınılmaz gerçeklerinden birisidir. Depremler doğal afetler içerisinde yıkıcı etkileri, can ve mal kayıpları ile maddi ve manevi zararları en fazla olan afetlerin başında gelmektedir. İnsanlar deprem gerçeği ile yaşarken aynı zamanda önleyici ve risk azaltıcı tedbirler almak durumundadırlar. Bu tedbirler depremlerin gerçekleşmesini engelleyemez ancak negatif etkilerini minimize edebilme potansiyeline sahiptir.

Hatay ve diğer on ilde (Adıyaman, Kahramanmaraş, Gaziantep, Malatya, Adana, Osmaniye, Kilis, Elazığ, Diyarbakır ve Şanlıurfa) 6 Şubat 2023 tarihinde gerçekleşen deprem felaketi on binlerce can kaybına ve telafisi çok yüksek maliyetler gerektiren maddi zararlara neden olmuştur. Milyonlarca insan evsiz kalmış, üretim merkezleri adeta yok olmuş, ticari ve tarımsal faaliyetler durma noktasına gelmiştir. Felaketin gerçekleştiği ilk günden itibaren merkezi hükümet ve yerel yönetim mekanizmaları gibi sivil toplum kuruluşları da gönüllü ekipleri ile birlikte deprem bölgesine gelmiş ve hemen her alanda faaliyetlerde bulunmuşlardır. Başta arama kurtarma faaliyetlerine destek olmak üzere, barınma, beslenme, giyim, acil sağlık müdahaleleri, ısınma gibi depremzedelerin hayata tutunmaları için gerekli her zeminde varlıklarını göstermişlerdir.

Türkiye’nin dört bir yanından depremzedelere yardım için gelen sivil toplum temsilci ve gönüllüleri deprem haberini ağırlıklı olarak sosyal medyadan öğrendiklerini, Hatay’a gelme kararını verirken zorlanmadıklarını, depremin Kahramanmaraş merkezli olmasına rağmen yıkımın, can ve mal kaybının en çok Hatay’da yaşanmış olması, tarihi ve kültürel değeri olan çokça binanın yıkılması gibi faktörlerin karar vermelerinde etkili olduğunu ifade etmişlerdir.

Depremin ilk zamanlarında Hatay’a gelemeye çalışan sivil toplum kuruluşlarının Hatay’a tek bir giriş güzergâhının olması, yoğunluktan ve trafikten dolayı Hatay’a gelme noktasında ciddi sıkıntılar yaşadıklarını, ayrıca yer yer yollarda deprem kaynaklı yarılmalar olduğu için deprem alanına gelmekte geciktiklerini bu altın saatler olarak nitelenen depremin ilk saatlerinde depremzedelere erişim sağlayamadıklarını dile getirmişlerdir.

Hatay’a geldiklerinde hayatları boyunca filmlerde dahi böyle bir felaket, böyle bir yıkımla karşılaşmadıklarını, tarifsiz bir üzüntü yaşadıklarını ancak yardım için herkesin kendi faaliyet alanında elinden gelenin en iyisini yapmaya çalıştığını bu konuda önemli derecede başarılar elde ettiklerini de beyan etmişlerdir. Deprem bölgesinde yardım ve destek faaliyetlerinde koordinasyon eksikliği ve uzman olmayan kişilerin yarardan ziyade zarara yol açtıkları yönünde gözlemlerinin olduğunu ve sonraki süreçte bu sorunların tedrici olarak azaldığı yönünde açıklamalarda bulunmuşlardır.

Hatay'daki deprem can ve mal kayıplarının en önemli sebebinin tedbirsizlik ve ihmal olduğu noktasında fikir birliği oluşmuştur. Deprem bir doğa olayı, bir kader olduğu ancak kayıplarının tedbirsizlik, denetimsizlik, ihmalkarlık ve bilgisizlik sonucu gerçekleştiği ya da arttığı ifade edilmiştir. Geleceğe yönelik beklenti ve öngörüler noktasında sivil toplum kuruluşu temsilci ve gönüllülerinin hemen hepsi devletin, vatandaşlarının yanında olacağı, hayatlarının yeniden kurma noktasında her türlü desteğin verileceğine inandıklarını beyan etmişlerdir. Bu süreçte halkın ve sivil toplum kuruluşlarının yardım ve desteklerinin süreceğini, deprem sonrası hak savunuculuğu, eğitim, psiko-sosyal destek, yeniden istihdam gibi alanlarda da faaliyetlerin devam edeceği bilgisini vermişlerdir. Esneklikleri, belirli alan ve gruplara ya da faaliyete odaklanabilme yetenekleri, kamu kurumları gibi bürokratik sürece takılmamaları gibi artı özelliklere sahip olmaları ile öne çıkan sivil toplum kuruluşları depremde adeta yok olma noktasına gelen Hatay'da depremzedelere yönelik hemen her alanda destek faaliyetlerini ortaya koymuşlardır. Bu tür felaketler sivil toplumun önemini ve katkısını bir kez daha gözler önüne sermiştir.

KAYNAKÇA

- AFAD, (2014). Açıklamalı Afet Yönetimi Terimleri Sözlüğü
- Atkinson, C., & Curnin, S. (2020). Sharing responsibility in disaster management policy. *Progress in Disaster Science*, 100122.
- Benson, C. (2016). ADB Sustainable Development Working Paper Series No. 41: Promoting sustainable development through disaster risk management. Mandaluyong City, Philippines: Asian Development Bank.
- Bhatt, R. M. (2002). Corporate social responsibility and natural disaster reduction: local overview of Gujarat. London, UK: Global Research Managed by Benfield Greig Hazard Research Centre, University College
- Carter, W. N. (2008). Disaster management: A disaster manager's handbook. Mandaluyong City, Phil.: Asian Development Bank, 2008.
- Creswell, J. W. (2015). Nitel Araştırma Yöntemleri: Beş Yaklaşımına Göre Nitel Araştırma Ve Araştırma Deseni (Mesut Bütün, Selçuk Beşir Demir Çev. Ed.) Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Ertan, G. (2020). "Civil Society and Disaster Management: Case of Marmara Earthquake". *Electronic Journal of Social Sciences*. XIX/76: 2044-2056.
- Gavrılıs, G. (2001). "Covering Disasters, Natural or Otherwise: Media, Politics, and the Public Sphere in Post-Earthquake in Turkey". *New Perspectives on Turkey*. XXIV: 141-164
- Genç, F. N. (2021). Afet Yönetimi, Ankara., Nobel Akademik Yayıncılık
- Grogg, R. S. (2016). NGO Collaboration in Natural Disaster Response Efforts- A comparative case study of earthquakes in Asia, Senior Honors Projects, current: 1-51.
- Gündüz, İ. (2009). Dünyada ve Türkiye'de Afet Yönetimi, İstanbul, Erdem Yayınları.
- Hancock, D. R. And Algozzine, B. (2006). Doing Case Study: Practical Guide For Beginning Researchers. New York An London: Teachers College Press.
- Kadioğlu, M. (2005). Afete Hazırlık Eğitim Çalışmaları. 3. İstanbul ve Deprem Sempozyumu. 240.
- Kadioğlu, M. (2008). "Küresel İklim Değişikliği ve Uyum Stratejiler", Kar Hidrolojisi Konferansı Sempozyum Bildiri Kitabı, 27-28 Mart, ss. 69-94, DSİ 8. Bölge Müdürlüğü Yayını, Erzurum.
- Kadioğlu, M. (2008). Afet Zararlarını Azaltmanın Temel İlkeleri. Toplumda Afet Bilincini Artırma Yöntemleri. Ankara.
- Kadioğlu, M. (2020). Afet Yönetimi, İstanbul, Marmara Belediyeler Birliği Kültür Birliği.
- Kayasü, S. (2007). Afet Risk Yönetimi: Risk Azaltma ve Yerel Yönetimler. Afet Yönetiminin Kurumsallaşmasında Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü. İstanbul.
- Lassa, J. A. (2018). "Roles of Non-Government Organizations in Disaster Risk Reduction" *Oxford Research Encyclopedia of Natural Hazard Science*, Online Publication Date: Jun 2018 DOI:10.1093/acrefore/9780199389407.013.45
- Luna, E. M. (2014). "Community-Based Disaster Risk Reduction and Disaster Management". *Disaster Management - International Lessons in Risk Reduction, Response and Recovery*. (ed. Alejandro Lopez Carresi vd.). Oxon: Routledge: 43-62.
- Maskrey, A. (1989). Disaster mitigation: A community based approach. Oxford, UK: Oxfam.

- Merriam, S. B. (2009). *Qualitative Research: A Guide To Design And Implementation*. Revised And Expanded From *Qualitative Research And Case Study Applications In Education*. San Francisco, Ca: Jossey-Bass.
- Mondal, D., Chowdhury, S. and Basu, D. (2015). Role of Non Governmental Organization in Disaster Management, *Research Journal of Agricultural Sciences* 6(Special): 1485-1489.
- Osa, Y. (2013). "Growing Role of NGOs in Disaster Relief and Humanitarian Assistance in East Asia" in *A Growing Force: Civil Society's Role in Asian Regional Security*, edited by Rizal Sukma and James Gannon, Japan Center for International Exchange, Washington DC.
- Özdemir, S., Başel, H. ve Şenocak, H. (2009). Sivil Toplum Kuruluşları (STK)'nın Artan Önemi ve Üsküdar'da Faaliyet Gösteren Bazı STK'lar Üzerine Bir Araştırma, *Journal of Social Policy Conferences*,0(56), Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iusskd/issue/886/9847>.
- Özerdem, A. ve Jacoby, T. (2006). *Disaster Management and Civil Society Earthquake Relief in Japan, Turkey and India*. I.B.Tauris & Co Ltd, New York.
- Punch, K. F. (2005). *Sosyal Araştırmalara Giriş: Nicel Ve Nitel Yaklaşımlar* (Dursun Bayrak, H. Bader Arslan Ve Zeynep Akyüz, Çev.). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Şahin, L. ve Öztürk, M. (2011). "Küreselleşme Sürecinde Sivil Toplum Kuruluşları ve Türkiye'deki Durumu", *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, sayı: 54, ss.1-29.
- Şenkal, A. (2005). *Küreselleşme Sürecinde Sosyal Politika*, İstanbul, Alfa Yayınları.
- Yin, R. K. (2002). *Case Study Research: Design And Methods*. 3th Edition. London And New Delhi: Sage Pubs.

